

ENTREVISTA A JOAN BATALLA I ROCA, fill de Valls. Seixanta-vuit anys.

per Ma. Pilar Batalla Segovia

D'on eren els seus pares?

La meva mare era d'Alcover i el meu pare de Valls.

Quants germans tenia?

Dos. Un germà i una germana.

On i en quin carrer ha viscut?

Sempre a la plaça del Carme nº6.

On va fer el servei militar?

A Tarragona i va durar quaranta-dos mesos.

Quan i amb qui es va casar?

Em vaig casar amb Carme Jubany Ferré, el 18 d'octubre del 1945.

Quants fills heu tingut?

Cinc fills.

Tota la vida ha fet de pagès?

Sí, de pagès i de vaquer, teníem vaques.

Tenien terra pròpia o no?

En teníem aquí, a l'hort del Carme, d'arrendament.

Però treballaven per als altres?

Per a mi.

La seva terra, l'havien heretada o l'havien comprada?

N'havia heretat i ara n'he comprat.

I a la terra que no era seva, quin contracte tenia? Quant pagava?

Com que ja venia dels meus padrins, perquè ja fa 80 anys que som aquí, els primers no sé quant pagaven, però ara últimament, jo pagava 40.000 pessetes a l'any.

On tenien la terra?

A la plaça del Carme, on encara estem vivint, i unes altres a Baiona.

Quina és la que treballaven més?

Jo, aquesta del Carme.

Què hi feien en aquesta terra?

Planters i verdures. Les verdures eren per al consum propi i també per vendre, i el planter, el veníem per tota la comarca, que el venia a buscar a aquí mateix.

Quin és el calendari de les collites?

Depèn molt, ara encara es cull col-i-flor, enciam, i es planten cebes, enciams, bledes, cols i a primer d'abril es planten tomaqueres, pebrots, albergínies, de què ara n'estem fent el planter.

Quan anava al tros, que s'hi quedava a dormir?

No.

Però hi passava el dia allí, i s'hi quedava a dinar?

Sí.

I què menjava?

Hi havia dies de tot. Ens fèiem una cassola d'arròs, de fideus, un dia pa amb tomàquet, un dia escalivat, segons l'època.

Però qui el feia el dinar?

Nosaltres mateixos, després de treballar.

Cantava cançons relacionades amb el cicle agrícola?

No, jo no he cantat mai, perquè mai no m'ha agradat cantar, però anava amb un company a treballar que portava un altre animal, i aquell sí que cantava cançons aragoneses.

Quins refranys utilitzava o utilitza?

"A l'abril una gota en val mil", "L'aigua del gener empenya l'oliver", "Si la Candela riu, el fred és viu i si la Candela plora, el fred és fora" (festa de la Candela, patrona de Valls, que és el 2 de febrer).

Quins remeis casolans utilitzaven, en cas de malaltia?

Mira, a mi, em van treure el tifus de petit, amb remeis casolans, perquè el vaig tenir a l'any 37 i llavors no hi havia medicaments, que era el temps de la guerra. Els metges ja ens donaven per morts, a mon germà i a mi, i hi va haver un tal Francisco Roca, que tenia una ferreteria al carrer Major, que tenia un medicament molt bo. I quan els metges ja ens havien donat per morts, els pares van preguntar a veure què podien fer i ells els van dir que ja podien avisar a aquest senyor. Nosaltres ja feia 4 mesos que érem al llit, i aquell home va dir que ja havíem passat molt de mal, però que, si els meus pares creien, al dia següent els diria exacte si viuríem o moriríem. Aquella nit va venir i va dir que ens faria un remei i que si podíem recuperar tres pulsacions estaríem salvats. I va fer anar el meu pare a buscar ortigues d'aquelles que piquen tant a baix al torrent, i també va demanar 3 litres de llet, que aleshores era molt difícil de trobar, però aquí a l'escala nostra hi havia un senyor que es deia Ramon Güell que ens va dir que per això no patíem, que ni que hagués de munyir les vaques dues vegades, tindríem la llet. I ens van fer unes cataplasmes d'aquestes ortigues amb llet i no sé què més hi va posar aquest senyor, que era com un "curandero". Ens els posaven blancs i al cap de mitja hora ja eren negres. A l'endemà jo vaig guanyar tres pulsacions i mon germà dues. Va dir que ja estàvem salvats, però el que sí que havien de fer era creure'l, a ell, perquè si ens donaven una llesca de pa ens matarien.

La meva mare va dir que farien tot el que ell digués. I vam menjar més de tres setmanes seguides només escarola i quatre grans d'arròs bullit, i quan ens el pujaven, mon germà i jo que ja ens havien posat junts, ens comptàvem els grans d'arròs i quan sentíem que feien el menjar a baix, ja ploràvem de gana, perquè amb la malaltia, els budells, els teníem com un tel de ceba i, si menjàvem pa o alguna altra cosa forta, se'ns haurien trencat. Jo, des de llavors, ja no he estat mai més malalt.

Sap altres remeis?

No, jo no en sé, la meva mare sí, però jo no. Jo l'únic que sé de remeis és per a les bèsties.

I per a les bèsties quins?

Noaltres teníem un munt de vaques de llet i vedells i van agafar la glossopeda, d'això fa més de 25 anys, i en aquell temps començava a venir un veterinari que es deia Albera. El Viola (ramader molt conegut a Valls) tenia unes vaques molt bones, que les havia portat de fora i va ser quan van portar la glossopeda. Eren franceses. I amb això, la meva mare i el meu padrí que havien tractat amb vaques, van dir que res de veterinari, que ni havíem de dir res a ningú. Primer els rentaven la boca amb vinagre, sal i llimona, i després amb taronges amargues, i amb una munyeca els rentàvem les potes amb sulfat de coure que cremava. I els ho vam fer dos o tres dies i ja els millorava, i darrera els donàvem dos litres de vi ranci mot bo i quatre cullerades de mel, i amb tot això no es van enfebrar. Tenien el mal però sense febre i encara munyíem la llet igual. Això va durar tres setmanes i quan feia dos o tres dies, elles mateixes aixecaven el cap, perquè els anava bé.

Després també, per als porcs, quan tenien el mal roig, que ara amb una injecció es cura, els posàvem argila amb un vinagre i amb un vi, que la meva mare procurava que fos ben fort. Posàvem, en una galleda, quatre litres de vinagre amb argila d'aquella tan vermella per damunt i els matava la febre i els salvàvem així.

I per al bestiar en sabia molts, però ja no me'n recordo.

I amb aquests animals què en feien? Els venien?

La llet, la veníem cada dia.

I quant valia més o menys?

Quan vaig començar jo, valia tres i mitja el litre, després es va apujar a quatre, després a set i fins ara fa dos anys que en venia a vuitanta pessetes.

I dels porcs, què en feien?

Teníem les mares i en veníem els mamallons petits.

Quines coses donaven bona o mala sort?

Amb el sembrar, hi ha moltes coses amb això de la lluna. Les bledes, si se sembren amb lluna nova i el trasplant també es fa amb lluna nova, s'espiguen. La ceba, també va millor fer-la en lluna vella, perquè no s'estronquen tant i el trasplant també en lluna vella. En qüestió d'enciams, espinacs i escarola que es de farratge, va bé fer-los en lluna nova.

I quant als animals?, un dia es pot fer una cosa i un altre no, o com va això?

Mira, deien que el dia de St. Esteve no es podia cosir, i menys una dona embarassada, perquè sortia el fill esguerrat. Això, la meva sogra ho deia perquè, a casa seva, ho havien comprovat, perquè la jove no hi creia i havia de tenir un fill i llavors sa sogra va agafar una pollada i van sortir tots els polls com a coixos. Jo no ho he vist, però ho he sentit a dir.

També deien que, si escombraves quan nostre Senyor estava al monument, tenies formigues a casa tot l'any. I això és veritat, no t'acabaves les formigues.

Hi havia una altra cosa, si en lluna nova escombraves un corral de bestiar, treies fems o una altra cosa, no podies entrar de puces en tot l'estiu. I, en canvi, si ho feies en lluna vella, no n'hi havia cap.

Quins eren els sants de la seva devoció?

La Mare de Déu del Carme, el Sagrat Cor i després St. Bernat.

I per què aquests en especial?

Perquè ja venia de la meva mare, perquè ella estava en un mas i anava molt per la carretera i sempre m'han anat bé. Principalment, els tinc perquè no hi hagi desgràcies i coses a casa, perquè tenim molt de moviment de cotxes i som molta colla. I també perquè no tinguem robatoris. Ara es diu un Pare nostre a Sant Bernat que per obra de Déu Nostre Senyor ens concedeixi el que en aquell moment li estem demanant cadascú de nosaltres sigui en el sentit que sigui.

Quants anys tenia durant la Guerra civil?

Quan va esclatar tenia 16 anys.

I com la va viure?

Molt espantat, perquè teníem por que matessin el pare, que l'havien sortejat tres vegades i ens van prendre l'hort. Teníem un amic que sempre va donar la cara per nosaltres, que era el Josep Tondo, i després vam tenir la sort que teníem un home que estava casat amb una cosina germana de la meva mare i hi havia molta amistat i era un dels principals de dintre i ens fèiem molt.

Entre aquest i en Tondo i algun altre, ens van dir que no tinguéssim por que no passaria res, que ja se n'encarregarien ells. Però sempre teníem l'ai al cor. Els últims dies va ser quan ens vam espantar més. Va ser al gener. Llavors, hi havia el meu pare a casa i teníem una senyora d'aquí dalt de l'Espluga, on van tirar bombes i, al seu nen, una bomba li va tallar el peu i estava a l'hospital aquí a Valls, i mentrestant la dona s'estava a casa. No sé si era el nou o el deu de gener, que a les quatre del matí van trucar a la porta i ens van dir que obríssim sinó ens esclarien la porta. I la mare va sortir a la finestra i va preguntar què volien. I li van preguntar on era el seu home, i ella va dir que no hi era perquè, a la retirada, havien matat son germà i havia anat a veure si podia saber res. Doncs llavors la van fer baixar a ella i amb aquella dona que es deia Trinitat, els van fer guarnir la mula i a més a més li van fer carregar vint sacs de garrofes. El pare va saltar per la finestra i llavors en traspasar per la carretera d'Alcover, li van donar l'alto i li van engegar un tret i tot, però no el van tocar i se'n va anar cap a dalt a la masia on s'estaven els meus sogres, la meva àvia, la meva germana, la tia... tot eren dones. El meu pare pensà que potser els farien alguna cosa a les dones. I tot i que era un home molt fort, va suar d'angúnia i d'espant i es va quedar al costat de la soca d'un garrofer molt gros perquè no s'espantessin les dones si trucava a aquelles hores. Però quan feia un parell d'hores que era allí, li va agafar fred, com un tremolí i va trucar i quasi no el van poder fer retornar, perquè va tenir una impressió molt forta i se li va com a gelar la sang. Encara va viure 22 anys més, però ja sempre malalt. Ens van prendre la mula, les garrofes... Llavors ja es va acabar la guerra i vam tornar a tenir l'hort.

On era quan va esclatar la guerra, el 18 de juliol?

Aquí mateix, aquí a casa.

I què recorda d'aquell dia o de dies després?

Aquella tarda, em sembla que era divendres, i el diumenge, allà a les cinc de la tarda, a l'església del Carme, van venir els milicians i van obrir primer l'església, i un rector que hi havia que era petit i vellet va sortir vestit de paisà i un va dir: "mite'l, que ara s'escapa" i va passar pel meu davant i va poder marxar i no li van fer res, però al cap d'uns quants dies, el van matar. Del que em recordo més és que quan van obrir l'església van començar a donar cops de malls allà al sepulcre i van treure les hòsties i després, durant vuit o deu dies, van treure els sants al carrer i aquí a la plaça els van cremar. N'hi havia un que es deia Materio que els carregava i els portava, però hi va haver un sant que era un Sagrat Cor, que no sabem d'on era i que després va desaparèixer, que feia quatre o cinc dies que era al foc i no es cremava, ni la pintura no marxava, i, a aquest home, li va agafar por i va marxar i no va acabar de cremar els sants. I després van vendre les cendres d'aquí a un que també va comprar les dels sants que van cremar al camp de futbol, que eren de St. Joan. Aquesta cendra, la compraven i després la porgaven i, dintre, hi havia or. Això va durar quinze dies després del 18 de juliol. Uns perquè mataven a un, uns altres perquè mataven a l'altre, uns perquè sempre havien anat a missa, com el pare i la mare, estaves sempre esporuguit.

Va estar al front?

No, vaig estar a la reraguarda perquè encara no tenia l'edat. Però, de la meva lleva, en van agafar algun, però era quan jo tenia el tifus.

Durant el temps de la guerra, on va estar?

Sempre aquí a casa a Valls.

Van evacuar gent? Sap si va marxar gent del poble?

Molta gent va marxar. Nosaltres no, però, amb la nostra mula, hi va marxar l'alcalde i altres, perquè era una mula de les més bones i tenia molta força. I ara he pogut saber, que no m'ho volien dir, que sort a la nostra mula que sinó s'haurien mort de gana i n'hi ha que encara són vius perquè es van fotre la mula a França.

Durant la guerra què menjaven?

El que podíem. Nosaltres vam estar de sort que teníem dues verres i les fèiem criar de la manera que podíem, arplegant herbes i, així, les alimentàvem. N'hi havia una que cada vegada que criava ja en venien 10 de segurs i llavors quan feien 12 kg. ens donaven 150 kg. d'ordi per cada porc i amb aquest canvi menjàvem. Però del que vam estalviar més va ser de pa. Llavors, d'un porc també et donaven una saca de farina i jo la portava a Vilabella amb la bicicleta, i ens donaven 6 kg. de pa per 5 kg. de farina, però, a la darrerria aquí dalt a les masies dels quatre vents hi havia un control. Jo baixava amb la bicicleta, un dia em van fotre un tiro, no sé si per espantar-me, i un altre dia un altre, i jo com que baixava tan afuat allí no parava ni res perquè m'haurien pres el pa. Llavors passava cap al rec i arribava aquí baix a "cal Monjo" i llavors a casa. La mare a casa, agafava el pa, en feia llesquetes ben primes, les posava una mica torrades i les desava en una coixinera, i cada dia només ens donava una llesqueta d'aquell pa. I molts dies ella no en podia menjar perquè ja que nosaltres anàvem al defora almenys que poguéssim prendre una mica de pa, i allí hi posàvem el que podíem, albergínies, pebrots..., de tot. La gana ens la vam fer passar... Llavors de seguida vam fer un quadre de patates, a l'any 37 i també vam sembrar

cols.

Com va ser la post-guerra?

Llavors, el que va treballar va avançar uns duros perquè hi havia molta feina i tot es venia i qui es donava manya i treballava es guanyava la vida, perquè faltaven molts braços. Nosaltres, al cap de deu dies d'acabada la guerra, ja tornàvem a treballar tots i ja teníem 9 o 10 homes joves a treballar. I tot el que fèiem jo ho venia. De planter, no n'hi havia enlloc i nosaltres encara en teníem, de llavors guardades.

Què en pensa del règim de Franco? Va notar que hi havia una dictadura?

Hi havia una dictadura segons per a qui. Sempre n'hi ha que volen manar o ser dalt. Però, en aquests llocs, sempre hi ha els mateixos. El meu padrí sempre em deia que, als ajuntaments i per dintre el govern, hi ha els mateixos gossos amb diferent collar, i és veritat. Uns perquè no els deixaven el català, l'altre perquè van prohibir el joc, però els que tenien ganes de treballar i estar-se a casa no van notar res, no els va passar res. Perquè quan guanyaves un duro era teu, i ara quan no pagues per una cosa és per a una altra, i ja estàs pelat.

Per tant, li va agradar el temps de Franco?

A mi sí. Jo hi tornaria. Perquè, a mi, i a tots els que tenien ganes de treballar ens va anar bé.

Com va ser la transició política?

Home, com que amb Franco no havies de declarar res, si anaves a vendre un sac d'avellanes cobraves encara que fos més car o més barat, ara per viure quan no et falla d'un cantó et falla d'un altre. Això no és viure, hi ha massa gent que guanya molt i, de deu, només en treballa un. I tots els desgraciats que treballem hem de pagar a aquests. Jo no m'hi sé avenir.

Com valora el clima que es viu avui a Catalunya i Espanya?

El clima que hi ha de govern és que no estan mai contents, és com en una casa si ets 4 o 5 i tots volen manar, no t'entens. Massa gent a manar, un perquè no parla català, l'altre perquè la llengua aqueixa. Crec que Espanya és dels espanyols. Uns perquè Catalunya hi foten més pagaments, un altre per als andalusos, un embolic. Jo fanàtic no ho he estat mai, jo tant estimo un català com un andalús, com un altre qualsevol, a mi m'és igual. Jo considero que a Catalunya són massa fanàtics, sobretot amb el parlar.

Creu possible una altra guerra civil?

No ho sé, em penso que la gent avui en dia està més mentalitzada. Crec que no.